

## 2.1. Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

### Μορφές και τύποι παραδόσεων στην καθημερινή ζωή

Ας δούμε τις παρακάτω εικόνες και ας καταγράψουμε ιδέες για την έννοια «παραδόση». Αφού τις καταγράψουμε, μπορούμε να διαπιστώσουμε ποιες από αυτές είναι θρησκευτικές παραδόσεις;



Παραδοσιακό σύνολο από το Μουσικό Γυμνάσιο Παλλήνης, Μάιος 2016.



Κάλαντα. Έργο Νικηφόρου Λύτρα, 1870.



Ο χορός των Μεγάρων. Έργο Θεόφилου.

## Ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση και ιστορία / πολιτισμός του ανθρώπου

Σε ομάδες ας διαβάσουμε το ποίημα του Κ. Καβάφη «Στην Εκκλησία», ας παρατηρήσουμε τις φωτογραφίες και ας καταγράψουμε όλες τις έννοιες που σχετίζονται με την «Ορθόδοξη παράδοση» και τον «Ορθόδοξο πολιτισμό», καθώς και την ανάπτυξη της θρησκευτικότητας (σχέση με τη θρησκεία). Ας προσθέσουμε έννοιες, ώστε να φαίνεται η σύνδεση και η ιεράρχηση που τις διέπει. Στη συνέχεια ας τις τοποθετήσουμε σε έναν χάρτη, ανάλογα με την ιεράρχηση και τη σύνδεσή τους. Θα δούμε, στο τέλος, όλους τους χάρτες και θα τους αξιολογήσουμε με κριτήριο την ακρίβεια, την εμπέλεια του περιεχομένου, καθώς και την οργάνωσή του [Πόσες έννοιες και ορθές συνδέσεις περιέχει κάθε χάρτης, είναι γλωσσικά επαρκής η διατύπωση, είναι κατανοητή η ιεράρχηση και η ομαδοποίηση των εννοιών; περιέχει επιπλέον παραδείγματα;]



Συνάντηση επιταφίων στο πλωμάρι της Λέσβου.



### Στην Εκκλησία

Την εκκλησίαν αγαπώ –  
τα εξαπτέρυγά της, τ' ασήμια των σκευών,  
τα κηροπήγιά της, τα φώτα, τες εικόνες της,  
τον άμβωνά της.

Εκεί σαν μπω, μες σ' εκκλησία των Γραικών·  
με των θυμιαμάτων της τες ευωδίες,  
με τες λειτουργικές φωνές και συμφωνίες,  
τες μεγαλοπρεπείς των ιερέων παρουσίες  
και κάθε των κινήσεως τον σοβαρό ρυθμό –  
λαμπρότατοι μες στων αμφίων τον στολισμό–  
ο νους μου πιαίνει σε τιμές μεγάλες της φυλής μας,  
στον ένδοξό μας Βυζαντινισμό.

Καβάφης, Κ. Π., *Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος,  
Αθήνα, 1984.

## Στοιχεία της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης και η σημασία της για την Εκκλησία και τον ελληνικό πολιτισμό

Καθένας και καθεμία από εμάς ας διαβάσει τα παρακάτω κείμενα, ώστε να σημειώσουμε δύο βασικά στοιχεία της χριστιανικής παράδοσης. Στη συνέχεια θα τα μοιραστούμε με τον διπλανό/τη διπλανή μας και θα καταλήξουμε σε κοινά. Θα τα ανακοινώσουμε στην ολομέλεια και θα συζητήσουμε τη σχέση μεταξύ παράδοσης και «παραδόσεων».

### Έννοια και σημασία της χριστιανικής παράδοσης

Με τον όρο Παράδοση της Εκκλησίας εννοούμε την αδιάσπαστη συνέχεια της πίστης της Εκκλησίας από την εποχή της επί γης παρουσίας του Χριστού, όπως παραδόθηκε στους πρώτους μαθητές του και τους διαδόχους τους. Η πίστη αυτή έχει ως αντικείμενο τον ίδιο το Χριστό και την εμπειρία της ζωής και του κοσμοσωτήριου έργου Του. Αυτό είναι που οι μαθητές “άκουσαν και είδαν με τα ίδια τους τα μάτια και τα χέρια τους ψηλάφησαν” (Α' Ιωάν. 1,1) και που αποτελεί το χαρμόσυνο μήνυμα της σωτηρίας (Ευαγγέλιο). Καθώς στο βασικό της μέρος η εμπειρία αυτή καταγράφηκε στην Καινή Διαθήκη, ονομάζουμε σήμερα Παράδοση ειδικά: α) τη διδασκαλία του Χριστού και των Αποστόλων που δεν έχει καταγραφεί στην Αγία Γραφή, αλλά παραδόθηκε στην Εκκλησία στην αρχή προφορικά και στη συνέχεια καταγράφηκε στα έργα των Αποστολικών Πατέρων ή των διαδόχων τους, καθώς και

στις αποφάσεις των Συνόδων της Εκκλησίας, επομένως σήμερα η Παράδοση είναι γραπτή, και β) θέματα που σχετίζονται με τη λατρεία, τη διοίκηση και τη ζωή της Εκκλησίας, και η συνείδηση του σώματος της Εκκλησίας έχει αποδεχθεί ότι εκφράζουν την πίστη και το μήνυμα του Ευαγγελίου. Την πίστη αυτήν την έζησαν και τη ζουν οι χριστιανοί μέσα στη ζωή της Εκκλησίας, δηλαδή στα μυστήριά της και την ευρύτερη εκκλησιαστική ζωή, κάτω από την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος. Κλήρος και λαός που ζουν αυτήν την εκκλησιαστική ζωή, την αναπτύσσουν και τη διατυπώνουν ως διδασκαλία σε κάθε ευκαιρία και την κάνουν πράξη στη λατρευτική ζωή.

Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., *Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα Β' Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σσ. 117-118.

### Παράδοση και λαϊκές παραδόσεις

Υπάρχουν παραδόσεις που δεν έχουν σχέση πάντοτε με το γνήσιο πνεύμα του Χριστιανισμού, όπως αυτό εκφράστηκε από την Αγία Γραφή, τις Οικουμενικές Συνόδους και την ομόφωνη άποψη των Πατέρων της Εκκλησίας. Πρόκειται για τις επιμέρους “παραδόσεις”, που δεν είναι πάντοτε παραδόσεις της Εκκλησίας, έστω και αν συνδέονται με γεγονότα της ζωής της Εκκλησίας, ή για λαϊκές παραδόσεις με παγανιστικά και λαϊκά στοιχεία που έχουν ζυμωθεί με τη θρησκευτική ζωή και είναι δύσκολο να διακρίνει ο απλός πιστός μέχρι πού οι παραδόσεις αυτές είναι γνήσιες παραδόσεις της Εκκλησίας. Αυτές και κριτική και αλλαγή επιδέχονται, στον βαθμό που δεν εκφράζουν τη γνήσια Παράδοση της Εκκλησίας. Σε αντίθετη περίπτωση, έχουμε μια απλή «συντήρηση» ενός παρελθόντος που παύει να είναι ζωογόνος αλήθεια. Επίσης, υπάρχουν οι παραδόσεις των ανθρώπων ή τοπικές παραδόσεις, όπως συμβαίνει σε τοπικές Εκκλησίες ή σε χώρες όπου αναπτύσσεται η ιεραποστολή, όπου τα τοπικά έθιμα και οι τοπικοί παραδοσιακοί τρόποι έκφρασης παραμένουν στη ζωή της τοπικής Εκκλησίας και η λατρευτική ζωή επίσης ακολουθεί άλλη πορεία σύμφωνη με τις τοπικές παραδόσεις.



Δρίτσας, Δ., Μόσχος, Δ., Παπαλεξανδρόπουλος, Στ., *Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα Β' Γενικού Λυκείου*, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, 2011, σ. 118.

### Γιορτές και σύμβολα στην ορθόδοξη ελληνική λατρεία

Γιορτές, τελετές και σύμβολα στην ορθόδοξη ελληνική λατρεία είναι ένα εξαιρετικό σύνολο ζωντανών εκδηλώσεων, που γίνονται από την ίδια την Εκκλησία για τον λαό, ή από τον λαό για την Εκκλησία, γεμίζουν τη ζωή του έθνους και κρατούν σε απόσταση, ή μη συμμετοχή, οποιαδήποτε εισβολή από ξένα και δελεαστικά έθιμα. Και μόνη η διαφορά της αρχιτεκτονικής των βυζαντινών εκκλησιών μας, που σφραγίζουν σ' όλη την Ελλάδα το εθνικό μας τοπίο, θα αρκούσε για να δηλώσει τον ξεχωριστό χώρο. Αλλά και οι εικόνες, τα θυμιατήρια, τα κόλλυβα, το σχήμα των παπάδων μας, ή ψαλτική, οι γιορτές, φωνάζουν για το ιδιαίτερο λαογραφικό χρώμα του τόπου, που μπορούν να το διαφεντεύουν για αιώνες... Ας κατακρίνουν οι θεολογικώς αυστηροί ιεροκήρυκες τα “ειδωλολατρικά” μικροέθιμα του λαού. Όλοι τους, και αυτοί και οι άλλοι, οι συμπαθητικοί κληρικοί των χωριών, διατηρούν μian εκκλησιαστική ορθόδοξη λαογραφία από τις πιο ακατάλυτες. Η λειτουργία μας κι οι άλλες ακολουθίες είναι γεμάτες από λαϊκά παραδοσιακά ενδιαφέροντα, σε νόημα, σε θέαμα, σε μέλος... Η ορθόδοξη λατρεία διατηρεί, θέλοντας και μη, τα ελληνικά παραδοσιακά έθιμα και μέσα στον οποιοδήποτε εξευρωπαϊσμό μας, οι γιορτές, οι τελετές και η κοινωνική τους επίδραση θα δείχνουν πάντα την εθνική φυσιογνωμία μας και θα φωνάζουν μ' ένα πανηγυρικό τρόπο: «εδώ Ελλάδα».

Λουκάτος, Δ., *Η Εκκλησία και τα λαογραφικά της, Σύγχρονα Λαογραφικά*, εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 2003, σσ. 105-110.

## Θρησκευτικές παραδόσεις και στάσεις ζωής στην προσωπική και κοινωνική ζωή των νέων ανθρώπων

Ας συνεργαστούμε σε ομάδες και καθεμία ας αποφασίσει με ποιες μία-δύο πτυχές της εκκλησιαστικής ζωής θα ασχοληθεί (π.χ. γλώσσα της λατρείας, εκκλησιαστική μουσική, τεχνοτροπία της αγιογραφίας, εκκλησιαστική αρχιτεκτονική, ενδυμασία του κλήρου, τέλεση μυστηρίων, χριστιανικές γιορτές, κατηχητικός λόγος της Εκκλησίας κ.ά.). Στη συνέχεια ας διαβάσουμε το κείμενο με θέμα την ανανέωση της χριστιανικής παράδοσης, καθώς και τις λεζάντες από τις εικόνες, και με αυτήν την αφορμή ας γράψουμε ένα σύντομο κείμενο θέσεων-προτάσεων για την πτυχή/τις πτυχές που αναλάβαμε, το οποίο θα έχει ως τίτλο: «Παράδοση: συντήρηση, ανανέωση ή σύνθεση;».

### Παράδοση και ελευθερία από το παρελθόν

...η Παράδοση σημαίνει όχι απλώς ομοψυχία με το παρελθόν, αλλά και ελευθερία από το παρελθόν: δεν είναι μόνο μια προστατευτική, συντηρητική αρχή, αλλά πρωτίστως είναι η αρχή της αύξησης και της αναγέννησης. Η κατανόηση της Παράδοσης ως αρχής που αγωνίζεται να αναστηλώσει το παρελθόν, χρησιμοποιώντας το παρελθόν ως κριτήριο για το παρόν, απορρίπτεται από την ίδια την ιστορία και τη συνείδηση της Εκκλησίας. Η μαρτυρία της Εκκλησίας δεν είναι ζήτημα μνήμης, αλλά αδιαλείπτως παρουσίας ζωής. Η Ορθοδοξία δεν είναι μόνο μια παράδοση· είναι επίσης κι ένα χρέος... Η αληθινή ιστορική σύνθεση συνίσταται όχι απλώς στο να ερμηνεύσουμε το παρελθόν, αλλ' επίσης στο να διαμορφώνουμε το μέλλον με μια δημιουργική δράση. Η "συμφωνία με το παρελθόν", παρ' όλο που είναι αναγκαία, είναι κάτι δευτερογενές. Πραγματική αποδοχή της Παράδοσης σημαίνει ψηλάφηση της παρουσίας του Χριστού στο εκάστοτε παρόν της Εκκλησίας».

Παπαθανασίου, Ν. Θ., *Η Εκκλησία γίνεται όταν ανοίγεται. Η ιεραποστολή ως ελπίδα και ως εφιάλτης*, Εν πλω, Αθήνα, 2008, σσ. 121-123.



Σύμφωνα με την παράδοση, ο Ευαγγελιστής Λουκάς ιστόρησε την εικόνα της Παναγίας με κέρι, μαστίχα και χρώματα (εγκαυστική τέχνη). Αριστερά, σύγχρονη αγιογράφιση φορητής εικόνας του Χριστού με αυγοτέμπερα. Δεξιά, η ιστόρηση της αφήγησης σε μεταβυζαντινή φορητή εικόνα. Βυζαντινό Μουσείο, 17ος αι.



Συναυλία με κορεατικά παραδοσιακά όργανα, από τη φημισμένη ορχήστρα και χορωδία του Καθεδρικού Ι. Ναού Αγίου Νικολάου Σεούλ, υπό τη διεύθυνση της κ. Γαβριέλας Κιμ, στο μουσικό γυμνάσιο Παλλήνης, στις 23 Ιανουαρίου 2010, με αφορμή τη συμπλήρωση 110 χρόνων Ορθόδοξης μαρτυρίας στην Κορέα.

Ρεπορτάζ και Φωτογραφίες:  
Παναγιώτης Ανδριόπουλος, («Ιδιωτική Οδός»).